

A liñaxe poética

Miro Villar

Formas de citación recomendadas

1 | Por referencia a esta publicación electrónica*

VILLAR, MIRO (2011 [2008]). “A liñaxe poética”. *Galicia Hoxe. Revista das Letras. XMAB. Unha sombra polas erias*: 718 (17 de maio), 6 e 9. Reedición en *poesiagalega.org. Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura*. <<http://www.poesiagalega.org/arquivo/ficha/f/132>>.

2 | Por referencia á publicación orixinal

VILLAR, MIRO (2008). “A liñaxe poética”. *Galicia Hoxe. Revista das Letras. XMAB. Unha sombra polas erias*: 718 (17 de maio), 6 e 9.

* Edición dispoñíbel desde o 25 de xaneiro de 2011 a partir dalgunha das tres vías seguintes: 1) arquivo facilitado polo autor/a ou editor/a, 2) documento existente en repositorios institucionais de acceso público, 3) copia dixitalizada polo equipo de *poesiagalega.org* coas autorizacións pertinentes cando así o demanda a lexislación sobre dereitos de autor. En relación coa primeira alternativa, podería haber diferenzas, xurdidas xa durante o proceso de edición orixinal, entre este texto en pdf e o realmente publicado no seu día. O GAAP e o equipo do proxecto agradecen a colaboración de autores e editores.

A LIÑAXE POÉTICA

Miro Villar

*Entrar no poema ten o mesmo movemento das rúas de Tui
que procuran as palabras do encontro co pai na raia.
Xosé Mª Álvarez Cáccamo, Praia das furnas (1983)*

Estes versos de homenaxe a Xosé María Álvarez Blázquez, escritos por un dos seus fillos, serven de porta para entrarmos na casa da liñaxe poética máis fecunda da literatura galega, unha edificación de máis dun século, construída até hoxe por catro xeracións diferentes, na que as diferentes estancias foron preservando e conservando os antigos e románticos mobles decimonónicos ao tempo que se lle ían engadindo novas arquitecturas modernas e contemporáneas que viñeron a acrecentar o brillo lírico dos devanceiros.

[9] Un catálogo imprescindible para coñecermos esta estirpe de autores é o volume *Escolma de familia (Cen anos de poesía)* (2000), que preparou o amigo da casa e poeta Xavier Rodríguez Baixeras. As súas páxinas antologan a obra de Emilio Álvarez Giménez (1830-1911), autor dos versos en castelán de *Humildes* e da peza en galego *Mari-Castaña, drama hestórico nun auto i en verso*, que Xosé María Álvarez Blázquez recuperou no nº 50 dos *Cadernos da Escola Dramática*; do fillo do primeiro, Xerardo Álvarez Limeses (1871-1940), autor de *Margaritas, Versos Morales* e *Antre dous séculos. Versos gallegos*, a primeira obra lírica en galego da liñaxe; dos sobriños deste, Emilio Álvarez Blázquez (1919-1988), autor de *Poemas de ti e de min*, escrito xunto ao seu irmán Xosé María, de *Romance del peón caminero* e *O tempo desancorado (Poemas para María Blázquez)*, e Xosé María Álvarez Blázquez (1915-1985), fundador das Edicións Monterrei e Edicións Castrelos e autor do citado *Poemas de ti e de min* e de títulos como *Roseira do teu mencer, Cancioneiro de Monfero* ou *Canle segredo*; de Emilio Álvarez Negreira (1926-2002), autor do libro en castelán *Madrigal*, que aparece na vizosa colección pontevedresa “Benito Soto”; para rematar nos fillos de Xosé María Álvarez Blázquez, Xosé María (n. 1950), Alfonso (n. 1952) e Celso Álvarez Cáccamo (n. 1958), que pecha polo de agora a liñaxe, todos tres autores dunha obra poética aínda aberta, na que sobrancea con luz propia a de Xosé María, un dos poetas máis representativos da promoción dos 80, e que publicaría o seu primeiro libro, aínda en castelán, nas Edicións Castrelos de seu pai. Canda eles aínda outros nomes que deixamos fóra ben por seren ensaístas ou prosistas, como Xerardo Álvarez Gallego, Darío Álvarez Blázquez, Darío e Alfonso Álvarez Gándara, ou por seren artistas, como Berta (Álvarez) Cáccamo ou Darío (Álvarez) Basso.

A liñaxe poética dos Álvarez estableceu entre si unha serie de vasos comunicantes nestas catro xeracións. Son moitos fíos que enlazan no nobelo poético familiar e que revelan o (re)coñecemento pola obra dos devanceiros. Na opinión de Xavier Rodríguez Baixeras habería certas ligazóns entre os estilos, nomeadamente na presenza da natureza, no uso do humor e nas referencias á propia familia. Por parte, a profesora e crítica Teresa Seara na recensión á citada *Escolma de familia*, que se publica no *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 9 (2000), detalla de maneira magnífica todas as peculiaridades de cada un dos camiños poéticos percorridos por todos estes autores que conforman a estirpe poética dos Álvarez e fai fincapé novamente nas autorreferencias á liñaxe:

Igualmente obsérvase a recreación do mundo familiar, así fillos e netos homenaxean a Darío Álvarez Limeses —pola súa coherencia de ideas e o valor á hora de afrontar a morte—, Xosé María Álvarez Blázquez dedicará á súa filla Colorín os versos de *Roseira do teu menceir* e, nas últimas promocións, aparecen as figuras paternas como garantes da memoria. Eis a nai en *Na flor do vento* de Alfonso Álvarez Cáccamo: “Polo Patio dos Ventos, / entre sillóns durmidos, / a nai arrastra follas da parra morta. / Quizais leva un segredo nos seus beizos de muller / ou unha lista de receitas perfectamente aprendidas; / quizais cavila na ingrata diversión dos netos / que estoupan a tarde con petardos mudos. / Xa rematou de varrer e debe repartir recados na porta de abaixo”.

A nosa lectura da obra poética completa (e aínda inconclusa) do mellor poeta desta liñaxe, Xosé María Álvarez Cáccamo, que se converte (de maneira consciente ou non) no notario dun legado familiar, permiten que a través dos seus versos coñezamos polo miúdo as paisaxes mariñas e terrestres, os obxectos das diferentes casas habitadas e a toponimia (mesmo a microtoponimia) de Tui, de Pontevedra, de Vigo ou doutras localidades importantes na conformación do discurso cultural familiar. Como subliña o crítico e poeta Arturo Casas, no prólogo ao libro de poemas *Calendario perpetuo* (1997):

Estamos en realidade perante un novo capítulo da auto-indagación poética de Álvarez Cáccamo como eu-autor, como rede de textos-memoria sometidos á exploración dialéctica e dialóxica.

En efecto, nesta rede de textos-memoria a liñaxe é un chanzo importante para a (re)construción biográfica. Son moitos os versos que lembran e reivindicán a figura do pai, Xosé María Álvarez Blázquez, mais non só na súa dimensión paterna senón tamén na cultural e na intelectual. É de salientar a dedicatoria *Á memoria do meu pai. Á miña nai* que abre o libro *Arquitecturas da cinza* (1985), mais tamén versos como os que figuran en *Luminoso lugar de abatimento* (1987), nos que se dialoga coa súa obra poética:

Un era eu, o fillo, escrito con palabras / do teu soneto insomne. E agora, para sempre, / desperto en noite branca, ti es o meu proxecto: / un pai que nunca dorme.

Por parte, a dimensión humana está máis perfectamente deliñada no “Romance do corazón do meu pai”, que se inclúe en *Cimo das idades tristes* (1988), ou en moitos versos do libro *O lume branco* (1991) ou nos diálogos establecidos co pai en *Colección de espeellos* (1994) ou en *Calendario perpetuo* (1997). Obsérvase, pois, a presenza case obsesiva e sempre recorrente de Xosé María Álvarez Blázquez, o que demostra a débeda permanente e a decisión de valorizar o herdo recibido. Así o souberon ver os poetas Fernán-

Vello, no prólogo a *Luminoso lugar de abatemento* (1987) ou Méndez Ferrín nos primeiros parágrafos do seu limiar a *Os cadernos da ira* (1999).

Alén do pai, na poesía de Xosé María Álvarez Cáccamo están tamén moi presentes outros membros da estirpe, mesmo moitos dos que non foron tocados pola musa das artes, velaí a presenza continuada da nai en toda a obra ou o retrato conmovedor do avó Pedro Cáccamo en *Colección de espellos* (1994). Porén, será a sombra da morte de Darío Álvarez Limeses, pai dos irmáns Álvarez Blázquez, fusilado polos fascistas en Tui en 1936, que xa fora lembrada anos despois de acontecer, polo seu fillo Emilio en *O tempo desancorado* (1988): *É noso pai quen chama. / Vén triste, esfarrapado, e nós non temos nada.*, morte que ocupa os versos máis doridos na memoria de Cáccamo. Velaí os poemas “Furna do encontro de Darío Álvarez Blázquez con Darío Álvarez Limeses” en *Praia das furnas* (1983) ou “1936” e “Xogos Florais” en *Colección de espellos* (1994).

As pegadas dos antergos non desaparecen, pola contribúen ao humus lírico dos seus continuadores, e, malia a desaparición natural ou forzada das primeiras xeracións, a liñaxe poética dos Álvarez continúa aínda a dar o seu froito na historia da nosa literatura. Saúde.